

Linköping University Electronic Press
Arbetsgruppen för mål och visioner
050222

MÅL OCH VISIONER FÖR LINKÖPING UNIVERSITY ELECTRONIC PRESS

Uppdraget

I den av rektor avgivna instruktionen för Linköping University Electronic Press (Dnr LiU 411/04-10) formuleras förlagets uppgift enligt följande: "Förlaget har till uppgift att erbjuda varaktig elektronisk publicering av vetenskapliga rapporter inkl. avhandlingar samt av uppsatser och examensarbeten etc inom den grundläggande utbildningen. Den långsiktiga målsättningen för förlaget är att allt material av nyssnämnda slag som framställs inom universitetet skall kunna tillhandahållas av förlaget." I samma instruktion heter det vidare: "Förlagsstyrelsen skall ta initiativ till och också på annat sätt främja en strategisk utveckling av förlagsverksamheten i syfte att skapa mervärden för forskare, lärare och studenter vid universitetet men också för de intressenter inom och utom landet som önskar ta del av den dokumentation av ny kunskap som förlaget tillhandahåller."

Som ett led i att främja den strategiska utvecklingen av Linköping University Electronic Press har förlagsstyrelsen bland annat till sig kallat en särskild arbetsgrupp, vars uppgift varit att lämna förslag till framtida mål och visioner för förlagsverksamheten. I uppdraget har ingått att se över verksamhetens nuvarande och framtida bredd, att undersöka alternativa innehållsliga och organisatoriska strukturer, att skatta potentialen i nya projekt främst med avseende på ett stärkande av universitets varumärke samt att analysera framtida kompetens- och personalbehov. Arbetsgruppen har bestått av Anna Fyrenius, Ingemar Grandin, Reiner Lenz, Anna Sparrman samt Bengt Erik Eriksson (ordf). Till gruppen har Erik Sandewall varit adjungerad.

Följande förslag presenterar först en utvidgad målformulering för LiUEP och diskuterar därefter villkoren och formerna för dess förverkligande. I sammanhanget föreslås inkluderingar och exkluderingar av olika universitetsrelaterade verksamheten i förhållande till vad som kan definieras som förlagets arbetsfält. Därefter följer ställningstaganden runt frågan om advisory board, förlagets kompetensbehov och förhållandet till Externa relationer. Efter detta presenteras idéer kring några speciella projekt som förlaget kan tänkas engagera sig i. Dokumentet avslutas med ett antal förslag om hur man på ett konkreta sätt kan gå vidare, och dessa presenteras i en tänkt hanteringsordning.

Övergripande mål

Linköping University Electronic Press har som övergripande mål att vara ett elektroniskt förlag som med yppersta professionalitet och med modernaste teknologi speglar bredden och djupet i Linköpings universitets forskning och utbildning. Dessutom skall LiUEP vara ett framåtsyftande högkvalitativt och internationellt inriktat vetenskapligt förlag i relation till vetenskapssamhället i stort, med fokus på de kunskapsfält som är och skall bli Linköpings universitets spetsområden.

Villkor för måluppfyllelse

För att dessa mål skall kunna förverkligas krävs att förlaget blir en gemensam angelägenhet för forskare, lärare och studenter vid Linköpings universitet liksom att förlaget får en synlighet, trovärdighet, inriktning och form som gör det attraktivt som en publiceringsmöjlighet för forskare från ett vidare vetenskapligt sammanhang. De två centrala verksamhetsfälten för förlaget ses i det följande således som förutsättningar för varandra. Dessa skall kombineras med ett tekniskt ramverk som är i spetsen av vad som kan åstadkommas och med en medvetenhet om den snabba utvecklingen avseende sökmotorer och annat. Samtidigt kan LiUEP aldrig identifieras utifrån mediet i sig, dvs att något publiceras elektroniskt från Linköpings universitet är inte skäl nog att låta detta publiceras genom LiUEP. Det är en viktig profilfråga, liksom en trovärdighets- och kvalitetsfråga, att LiUEP preciserar vilka typer av publikationer man hanterar. Nedan skisseras ett antal förslag och villkor för att åstadkomma realiserandet av den övergripande målsättningen.

Linköping University Electronic Press som synliggörare av universitetets verksamheter

Grunderna för såväl vetenskapligt vardagsarbete som universitetsstudier har vad gäller formerna för kunskapsinhämtning förändrats på ett radikalt sätt under senare år. Det nätbaserade informationssökandet och den nätbaserade vetenskapliga kommunikationen har öppnat upp för förändrade arbetssätt och därmed satt press på ett ökat synliggörande, en tydlig närvaro, från universitetets sida på nätet. Linköping University Electronic Press är, vid sidan av sedvanlig vetenskaplig publicering samt verksamheten vid Externa relationer, potentiellt ett av de effektivaste verktygen för att synliggöra universitetets bredd och djup. Av flera skäl speglar dock inte det som för närvarande publiceras på LiUEP på långt när universitetets faktiska verksamhet. Man kan exempelvis jämföra den stora och breda utgivning av doktorsavhandlingar som Linköpings universitet står för med det ytterst begränsade och osystematiska urval av dessa som nu finns tillgängliga för ett vidare vetenskapssamhälle i elektronisk form. Ett viktigt delmål för att utveckla LiUEP till en förlagsverksamhet som visar fram universitetets särart och kvaliteter blir därmed att på ett tydligt sätt ökar den elektroniska publiceringsgraden.

Grundprincipen bör i detta sammanhang vara att doktorsavhandlingar, licentiatuppsatser, examensarbeten och studentuppsatser som produceras vid Linköpings universitet skall publiceras i elektronisk form av LiUEP, om synnerliga skäl mot detta inte föreligger. Samma förhållande bör gälla institutionsrapporter, skriftserier från institutioner eller forskargrupper samt "conference proceedings" där Linköpings universitet står som värd för konferensen. För att detta skall bli verklighet krävs att ett regelverk formuleras av universitetsledning och fakulteter med denna innebörd samt att institutionerna medvetandegörs om en sådan ordning. I sammanhanget bör betonas att elektronisk publicering av redan pappersbaserat publicerade doktorsavhandlingar etc, dvs. retroaktiv publicering, kraftfullt uppmuntras. Vidare bör rutiner utvecklas så att hantverket kring elektronisk publicering görs ännu mer lättarbetat för den enskilde författaren, exempelvis genom färdiga grafiska mallar eller kontaktpersoner på institutionsnivå. För att ytterligare öka synligheten för det publicerade bör direktlänknings ske mellan universitets publikationsdatabas och LiUEP.

Att publicera sig i elektronisk form vid Linköping University Electronic Press skall dessutom ge mervärde i form av möjligheten att utnyttja ett antal plustjänster. Så skall det vara möjligt att länka direkt till rådata, så att författaren vid sidan av sin analyserande text kan presentera det empiriska underlaget för denna i "ren" eller bearbetad form. Man kan också tänka sig direktlänknings till utvidgade noter, till andra artiklar publicerade av författaren, till grunddokument och exempelvis lagtexter av betydelse för artikelns eller bokens resonemang, utvidgade samlingar av illustrationer, animationer, videosekvenser, utvidgade metodologiska appendix, korrekt färgåtergivning, annat kompletterande material osv. Dessa och liknande plustjänster gör att den elektroniska publiceringen ökar värdet av det publicerade genom att utnyttja mediets unika möjligheter i relation till andra publiceringsmöjligheter. Man kan också tänka sig att förlaget publicerar sådant här kompletterande material till artiklar och böcker publicerade av andra förlag, både för att ge författaren mervärde och för att på så sätt synliggöra förlaget. Det är slutligen ett plusvärde i sig att en elektronisk publicering vid förlaget innebär att allt kompletterande material tas omhand och görs tillgängligt i relation till ett vidare vetenskapssamhälle.

Linköping University Electronic Press som vetenskaplig aktör

Vid sidan av att utgöra en förlagsmässig bas för och spegel av Linköpings universitets verksamhet på olika nivåer skall Linköping University Electronic Press utgöra en aktör i relation till ett vidare vetenskapssamhälle på de kunskapsfält där universitetet idag har störst vetenskaplig tyngd och originalitet samt på de områden som universitetet i framtiden kommer att peka ut som strategiska satsningar. LiUEP bör således ses som en integrerad del av det profilskapande och utvecklande arbete som universitetet generellt sett är involverad i med målsättning av stärka universitetets varumärke i ett internationellt perspektiv. Förlagets roll i ett sådant vidare sammanhang handlar i första hand om att synliggöra sig som en vetenskaplig förlagsverksamhet av hög internationell klass, som på strategiskt utvalda områden kan etablera och bära vetenskapliga tidskrifter som engagerar forskare från ett vidare vetenskapssamhälle.

Linköping University Electronic Press har goda förutsättningar att ta på sig en sådan roll. Förlaget var internationellt sett tidigt ute och har under åren samlat på sig avsevärd kompetens avseende villkoren och formerna för elektronisk publicering. Detta inkluderar en solid teknisk och programmässig bas samt ett antal lyckade utvecklingsprojekt. Det förlaget kan erbjuda är en effektiv containerfunktion med vidhängande praktiskt stöd, som gör det tämligen lätt för forskare att exempelvis förverkliga planer på en strategiskt avgränsad och vetenskapligt

välmotiverad tidskrift. Gången kan se ut så här: Universitetsledningen och/eller fakulteterna integrerar i sina strategiska utvecklingsplaner uppdrag till enskilda eller närliggande forskargrupper att undersöka behovet av och realiseringsmöjligheterna kring elektroniska tidskrifter som är tydligt profilerade och som kan ha bärighet över tid i relation till det internationella forskarsamhället. Om en sådan granskning resulterar i ett identifierat behov ges forskargruppen (motsvarande) i uppdrag att tillsammans med LiUEP förbereda och så småningom etablera en tidskrift på området. En annan utvecklingsgång är att en forskargrupp själva tar initiativ till en ny tidskrift, som då får provas på samma sätt. Ett självklart krav i sammanhanget är att formerna (redaktion, editorial board, etc) för en ny tidskrift lever upp till de krav som generellt ställs på den internationellt erkända tidskriften. Ett lika självklart krav är att tidskriften etableras enligt principen om Open Access.

När vi talar om vetenskapliga, elektroniskt baserade tidskrifter tänker vi i första hand på en tidskrift som förutom den elektroniska basen i grunden liknar en traditionell pappersbaserad tidskrift. Men man kan som ett komplement till denna form av tidskrift också tänka sig andra. En idé vore att försöka etablera vad man skulle kunna kalla minitidskrifter, dvs. strikt avgränsade och specialiserade tidskrifter som vare sig har det omfång eller den periodicitet som den traditionella tidskriften har. Det kan här exempelvis handla om en tidskrift som är tänkt att vara ett forum för forskare som arbetar med en högt specialiserad vetenskaplig metodik eller för forskare som har ett intresse av att utveckla ett speciellt teoretiskt begrepp. Man skulle kunna gå ännu längre i denna riktning och undersöka behovet av poster-tidskrifter eller interaktiva tidskrifter som närmast tar sig den vetenskapliga diskussionslistans form. Vidare torde det vara av intresse, inte minst för Linköpings universitet i relation till dess kompetenser inom området, att utnyttja det elektroniska mediets särart och unika möjligheter i tidskriftens form. Ljud, animationer, videoclips, länknings till databaser och rådata och annat skulle kunna ge den elektroniska tidskriften möjligheten av utnyttja mediet fullt ut. Resonemanget om plustjänster från föregående paragraf är således i hög grad relevant även här. Som profilskapare för Linköpings universitet skulle tidskrifter som på detta sätt arbetar i den formmässiga och tekniska framkanten av vetenskaplig publicering kunna ha stor betydelse. Att på detta breddade sätt tänka på elektroniska tidskrifter inom LiUEPs ram torde underlätta för förlaget att etablera tidskrifter som engagerar forskare och skribenter från ett vidare internationellt sammanhang, vilket i sin tur stärker varumärket.

Linköping University Electronic Press som forskningsverktyg

De två ben i förlagsverksamheten som nu beskrivits synliggör Linköpings universitets forskning och övrig kunskapsproduktion liksom universitets nätverk och närvaro på ett internationellt och nationellt plan (publikationsdatabasen är här ett ytterligare verktyg och formerna för att integrera denna i ett vidare sammanhang borde närmare utredas). Ett möjligt tredje ben på förlagsverksamheten skulle kunna utgöras av att förlaget också fungerar som bärare av arkivmaterial, rådata, databaser och dokumentsamlingar som är av intresse för forskningsverksamhet. Förlaget skall vara öppet för en framtida verksamhet inom detta fält, där det finns stora potentialer, men bör enligt arbetsgruppens mening i dagsläget inte engagera sig i att publicera fristående material av detta slag. Skall arkivmaterial etc publiceras av förlaget bör det tills vidare vara i formen av plustjänst, dvs i direkt relation till vetenskaplig publikation som är utgiven av förlaget eller annat vetenskapligt förlag. Det sagda hindrar givetvis inte en försöks- och utvecklingsverksamhet från förlagets sida inom detta potentiellt mycket viktiga område.

Linköping University Electronic Press som undervisningsverktyg

Ett fjärde ben för Linköping University Electronic Press skulle kunna vara att fungera som container för undervisningsmaterial i relation till grundutbildningen. Det kan här röra sig om kompendier, kursöversikter, visst bildmaterial osv. Här finns förvisso en potential men samtidigt stora problem, inte minst av copyright-natur eller i termer av behov av att hela tiden förändra undervisningsmaterialet i relation till nya läroböcker, nya lärare osv. Dessutom är det oklart om en hantering av undervisningsmaterial via förlaget skulle ge positiv ekonomisk effekt. Till detta skall läggas att den övergripande profil som förlaget ges i den föreslagna målformuleringen inte självklart är förenlig med att fungera som container för undervisningsmaterial. Det kan ge förlaget en oskärpa just som vetenskapligt förlag, och därmed minska dess attraktivitet som publiceringskälla. LiUEP bör därför inte engagera sig på detta fält, utan låta institutionerna eller fakulteterna sköta frågan utifrån egna definierade behov. Om önskemål uttrycks, skall givetvis LiUEP utgöra en tekniskt rådgivande resurs även inom detta område.

Linköping University Electronic Press som universitetsinternt arbetsverktyg

Ett femte ben för Linköping University Electronic Press, som i dagsläget delvis redan är en realitet, är att publicera lokala regelverk, universitetsinterna utredningar och utvärderingar, policyskrivningar, strategiska planer och andra dokument som skall fungera stödjande och rådgivande i den universitetsanknutna verksamheten på central eller lokal nivå. Av i princip samma skäl som i paragrafen ovan anser arbetsgruppen att LiUEP inte skall stå som förläggare till dylikt material, utan att dessa bör publiceras under avsändarens namn (universitetsledning, fakulteter, CUL, ER etc). LiUEP och vad som publiceras där skall enligt den övergripande målsättningen inte definieras genom sin elektroniska publiceringsform, utan genom sin vetenskapliga syftning. Däremot skall LiUEP självklart ha en servicefunktion i samband med att avsändaren publicerar sådana dokument som berörts ovan elektroniskt.

Bör Linköping University Electronic Press ha ett advisory board?

Skall målsättningen med Linköping University Electronic Press kunna förverkligas med hög kvalitet och synlighet är det arbetsgruppens syn att ett advisory board bör knytas till verksamheten. Ett sådant advisory board skall ge förlagsstyrelsen råd i principiella och inriktningsmässiga frågor, ge viktiga kontakter gentemot parallella verksamheter osv. Sammansättningen bör vara en kombination av personer som kommer inifrån och utifrån Linköpings universitet och spänna över ett brett vetenskapligt fält och olika publicistiska traditioner. Om möjligt bör dessutom personer med förlagskompetens knytas till detta advisory board.

Vilka egna kompetensbehov har Linköping University Electronic Press?

Vid sidan av sådan administrativ och ekonomisk kompetens som utgår från värdorganisationen (i nuläge Universitetsbiblioteket) har förlagsverksamheten även i fortsättningen stort behov av en förlagschef med samma arbetsuppgifter och kompetens som finns nu. Förlagschefen har det övergripande verksamhetsmässiga ansvaret, hanterar löpande policyfrågor samt företräder förlaget externt samt gentemot förlagsstyrelsen.

Liksom fallet är för närvarande har förlaget även i fortsättningen behov av en tekniskt-administrativ redaktör som har hand om datorfrågor, teknisk support, är webmaster, hanterar

vissa layoutfrågor samt mallar, samordnar bidrag till LiUEP, arbeta med de formella sidorna kring publiceringsöverenskommelser, informerar studenter och forskare om rutiner vid elektronisk publicering samt vissa här sammanhörande administrativa uppgifter.

Enligt den här föreslagna målsättningen för LiUEP bör förlaget i fortsättningen bli en mer proaktiv aktör gentemot såväl universitetets forskare (i vid bemärkelse) som forskare från ett internationellt vetenskapssamhälle. Detta inkluderar utveckling av vad som här kallats plustjänster samt utveckling av tidskrifter i traditionella och nya former. Till detta torde det vara ytterst önskvärt att förlaget till sig kunde knyta en funktion som vetenskaplig redaktör. En sådan skulle vara sammanhållande för den vetenskapligt publicistiska verksamheten internt och externt. Detta innebär att arbeta aktivt gentemot universitetets forskare för att öka attraktiviteten i att publicera sig på LiUEP samt att i övrigt tillsammans med förlagschefen strategiskt utveckla förlagsverksamheten. En viktig uppgift blir att initiera och följa upp tidskrifter (tillsammans med advisory board och olika editorial boards) samt att utveckla nya former för elektronisk publicering (särart). Till detta kommer frågor om spridning och information samt viss journalistisk redigering av material. Det är arbetsgruppens ståndpunkt att en vetenskaplig redaktör, för att kunna fungera effektivt och genererande, bör ha vetenskaplig skolning samt erfarenhet av egen vetenskaplig publicering.

Därtill kommer som tidigare externfinansierad personal med specificerade arbetsuppgifter, exempelvis i relation till elektroniska tidskrifter som publiceras av andra förlag. Förlaget bör också öppna för möjligheten att ansluta extern- och internfinansierad personal i relation till avgränsade forskningsprojekt, speciellt avseende utvecklandet av vad som här har kallats för plustjänster. På konsultbasis kommer med stor sannolikhet förlaget också ha behov av kompetens inom copyrightfrågor och 'digital rights management'.

Hur skall kontaktytan till Externa Relationer se ut?

Arbetsenheten Externa relationer har som en av sina viktigaste arbetsuppgifter att synliggöra Linköpings universitet gentemot allmänhet, presumtiva studenter, beslutsfattare och ett vidare vetenskapssamhälle. På centrala punkter sammanfaller Externa relationers uppdrag med målsättningar inom LiUEP, även om det här inte finns den för LiUEP självklara vetenskapliga förankringen. Läger man därtill universitetets publikationsdatabas finns det en gemensam snittyta som handlar om att synliggöra universitetets verksamhet internt och externt. Här aktualiseras effektivitetsaspekter, en rimlig samordning av universitetsdrivna verksamheter samt kvalitetssäkringsaktiviteter och ett vårdande om varumärket. Det bör därför vara rimligt att synergieffekterna i denna snittyta närmare analyseras samt att möjliga organisatoriska konsekvenser av detta utreds.

Speciella projekt

Vid sidan av det ovan anförda, vilka till delar återkommer i det konkreta förslagens form i slutsammanställningen, vill arbetsgruppen lyfta ett antal förslag till arbetsuppgifter som förhoppningsvis kan föra LiEUP mot ett förverkligande av den övergripande målsättningen. Dess förslag presenteras utan vidare prioriteringsordning.

Arbetsgruppen föreslår att förlagsstyrelsen tar initiativ till en speciell hearing med ett brett urval forskare från olika vetenskapsområden om nya former för tidskrifter samt behov av olika former av plustjänster, detta som en grund för fortsatt utveckling inom dessa områden.

Vidare föreslår arbetsgruppen att förlagsstyrelsen uppdrar åt en sakkunnig person att ta fram ett kunskapsunderlag inom området korrekt färgåtergivning.

Arbetsgruppen ser det som viktigt att den fortsatta utvecklingen av 'Electronic Publication Overlay Systems Project' konkret nyttiggörs i förlagets verksamhet, dvs att man inom ramen för verksamheten provar nya former för redaktionssystem, författarstöd och system för versionhantering.

Arbetsgruppen föreslår att styrelsen ger en grupp eller person i uppdrag att sondera vilka kompetenser det finns inom universitetet avseende området grafisk design och layout som kan nyttiggöras för att ge LiUEP ett estetiskt attraktivt och användarvänligt ansikte.

Sammanfattande förslag till åtgärder

Arbetsgruppen för mål och visioner föreslår förlagsstyrelsen

*Att initiera diskussioner om universitetsövergripande rutiner och regelverk för elektronisk publicering med universitetsledning och fakultetsledningar.

*Att initiera diskussioner med universitetsledning och fakultetsledningarna om formerna och villkoren för att utveckla LiUEPs tidskriftsutgivning.

*Att ge ordföranden och vice ordföranden i förlagsstyrelsen i uppdrag att föra förhandlingar med Externa relation och universitetsledningen om hur en kreativ gränsyta mellan LiUEP och ER skulle kunna utformas.

*Att tillsätta en arbetsgrupp för att utveckla rutiner som ytterligare underlättar för forskare och studenter vid Linköpings universitet att publicera sig på LiUEP.

*Att tillsätta en arbetsgrupp som får i uppgift att utarbeta ett system av plustjänster.

*Att tillsätta en arbetsgrupp som får till uppgift att skriva fram tjänstebeskrivningar för en tekniskt-administrativ redaktör och en vetenskaplig redaktör, varvid de verksamhetsmässiga relationerna mellan dessa speciellt fokuseras. Vidare skall arbetsgruppen beakta behovet av mer specialiserad kompetens inom förlaget, exempelvis gällande copyrightfrågor och DRM.

*Att utveckla system för länkning mellan LiUEP och universitetets publikationsdatabas samt olika externa publikationsdatabaser. Detta innebär i ett första led att aktualisera frågan i publikationsdatabasens styrgrupp.

*Att tillsätta en arbetsgrupp som skall lämna förslag på instruktion och sammansättning vad gäller ett advisory board.